

**НАЦИОНАЛНА АКАДЕМИЯ ЗА ТЕАТРАЛНО И ФИЛМОВО
ИЗКУСТВО „КРЪСТЬО САРАФОВ“**

**Факултет ЕКРАННИ ИЗКУСТВА РЕЦЕНЗИЯ
РЕЦЕНЗИЯ**

От доц. д-р Клавдия Камбурова

Югозападен университет „Н. Рилски“ Благоевград

За дисертационен труд

**"Монтажни принципи от игралното кино в съвременните хибридни
документални филми"**

За присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в
професионално направление 8.4. Театрално и филмово изкуство.

Докторант: **Биляна Борисова Николова**

Научен ръководител: **проф. д-р Нина Алтъпармакова**

Обща характеристика на дисертационния труд.

Докторантката Билян Николова има значителен опит творчески и преподавателски опит в областта на монтажа. Предложеният дисертационен труд "Монтажни принципи от игралното кино в съвременните хибридни документални филми" е в обем 175 стр., увод, заключение и три глави. Библиографията включва общо 90 източника, богата филмография от 115 филма. Дисертационният труд отговаря на наукометричните критерии и са спазени всички процедури, извеждащи дисертанта до защита пред научно жури.

Актуалност на темата и проблема.

Сравняването и противопоставяне на стилистичните елементи в хибридните филми все още не е достатъчно изследвано, което прави избраната от Николова тема актуална и навременна.

Хибридните форми на документално кино съчетават елементи на факти и фикция, оспорвайки традиционните граници, за да изследват субективни преживявания, сложни теми и алтернативни перспективи. Тези форми често интегрират техники от наративното кино с традиционните документални методи, за да създадат многопластови и многостранни разкази.

Смесването на жанрове разширява наративните и визуалните възможности, влияе върху възприятието на публиката и това е бъдещето на хибридните филми. Докато хибридите разширяват кинематографичните граници, давайки възможност за сложно разказване на истории и творческа свобода – особено в независимото кино – те също така повдигат предизвикателства. Дали ли сливането размива жанровата идентичност? Как се балансират фактите и измислицата, без да компрометират достоверността?

Тези форми разширяват границите между фактологичното представяне и художественото изразяване, често размивайки границите между обективната реалност и субективното преживяване.

Съдържателни аспекти на дисертационния труд.

Възниквайки между документалния и игралния филм, „хибридният“ филм се опитва да преодолее разделението, което отдавна ги разделя. Смесвайки реалността с измислицата, забележимо или понякога по-слабо, тези хибридни разкази използват филмови техники от двете страни на разделението, за да създадат уникален наратив, който може да служи за доста разнообразни поведователни цели.

Киното претърпява една от най-дълбоките си трансформации в дигиталната ера и филмът сега се определя не само като разказвателно изкуство, но и чрез потока от данни, алгоритми и стратегии за съдържание. В първата глава докторантката дефинира понятието „хибриден“ .

Сега една история може да съществува не само на екрана, но и в социалните медии, във виртуалната реалност и дори в преживявания, задвижвани от изкуствен интелект. Следователно, когато киното се разглежда от различна перспектива, може да се каже, че то се трансформира в един вид „цифрово пространство на паметта“.

Докторантката формулира хибридната форма като постоянно променяща се, силно адаптивна и като цяло неуловима.

Сливането на жанрове позволява нови форми на представяне и поставяне под въпрос на реалността. Изследваните филми демонстрират как игралните жанрове могат да обогатят документалния филм, добавяйки допълнителен слой смисъл и размисъл.

В началото на новия век документалното кино преживява един от най-видимите периоди в дългата си история, което се изразява например в значително присъствие на филмови фестивали. Както се вижда от текста на Николова, сред причините, които специализираните критици изтъкват, за да обяснят тази ситуация, е, че документалното кино е разширило своите стилистични и тематични граници, изброявайки, наред с други стратегии, субективния обрат, настъпил с включването на първо лице и някои романови „схеми“ с художествена литература.

Докторантката прави кратък преглед на развитието на документалното кино, авангардните течения, с цел да намери основите, върху които се развива съвременното документално кино.

Историческото пътуване на киното започва с документалните филми, а първият филм на братя Люмиер, показващ влак, влизащ в гара, подчертава връзката между киното и документалното кино и реалността.

Документалният филм е жанр, който се отличава от художествената литература, като творчески обработва реалността или близката до нея реалност. Много филми обаче размиват границите между документални и художествени филми, а документалните филми, подобно на художествените, сега предлагат различни наративни и изразни форми. Във втората глава „Аспекти на хибридно документално кино“, Николова акцентира на особената роля, която има монтажът да трансформира, изгражда, съпоставя различни по характер време и пространство филмови елементи.

През 50-те години на миналия век разбирането за документалния филм е преди всичко като заснемане на място, озвучаване зад кадър, институционален дискурс на пропагандата и (в някои случаи) вдъхновение от реални случаи, взети от официални архиви. За съвременния зрител тези филми се открояват като художествени с няколко незначителни „разрушителни“ елемента и следователно тяхното приемане очевидно не е едно и също.

Художествените филми от 50-те години на миналия век, така и документалните филми на 21-ви век запазват съответните си статуси, въпреки че се представят като хибриди чрез взаимодействието си с други форми.

Докторантката извежда идеята, че в документалните филми на 21-ви век самата концепция за мизансцена вече не се различава съществено, особено по отношение на характеризирането на героите и гласа зад кадър, въпреки че включва елементи, по-често свързвани с документалния филм, като интервюта и представяне на фотографски и филмови архиви.

Документалните филми днес представляват най-свободното поле за експериментиране, тъй като представляват най-субективното авторско изразяване и са по-достъпна форма на кино по отношение на организацията на снимачния процес.

Днес изразните средства и инструменти на всеки документалист са разнообразни; те се комбинират, смесват и хибридизират въз основа на екранните намерения, независимо от формалната рамка на жанра. Именно чрез тяхното органично сливане се появява уникален, разпознаваем авторски стил, който влияе върху развитието на цялата аудио-визуална култура.

Докторантката п се спира както на отделни филмови школи, така и на значими за документалното кино автори и етапни филми.

Преди около петнадесет години френският антрополог Марк Оже публикува книгата си „Войната на мечтите“, в която твърди, че всяка култура неизбежно установява граници между мечти, фикция и реалност. Според него ерозията на тези граници е изпълнена с драматични последици за обществото. Това се отнася пряко до разграничението между сферите на художественото и документалното кино. Разбира се, тези сфери никога не са били разделени от непреодолима стена, но днес границата е станала напълно флуидна. Критериите, които някога са били в сила, като например наличието на актьори или фикцията на сценария, вече не работят. Третата глава е озаглавена Реалност и фикция в хибридно документално кино.

Както личи от анализите на Николова, феноменологията на съвременния документален филм, в цялата му широта, се крие в неговата изключителна хибридизация както във формата, така и в съдържанието. Не само документалният филм съществува на пресечната точка на такива глобални институции като журналистиката и кинематографията, но и днешните екранни документални филми включват технологии като постановка, актьорска игра, анимация и разнообразни графични решения, включително звук, музика и осветление.

Документалното кино органично съчетава различни жанрове и формати на журналистическата работа, разчитайки на разказването на истории, от една страна, и на жанровите структури на киното от друга.

От анализите на докторантката са открояват два фундаментални въпроса за по-нататъшно изучаване на хибридният документален филм: 1) как и чрез какви изразни средства се формира картина на света в съзнанието на потребителя чрез интерактивен документален филм; 2) психологическите характеристики, които възникват в човешкия ум при взаимодействие с документалната виртуалност. Образът на реалния свят, допълнен чрез технологиите за добавена реалност, може да установи връзки в човешката психика, които свързват околната реалност с виртуалния свят. Хибридният документален филм все още не е идентичен с виртуалната реалност, но използва някои от нейните функционални принципи.

Конкуренцията в медийната среда принуждава съвременните документални режисьори да търсят нови, зрелищни форми на отразяване на реалността, които ще изненадат и ангажират интернет потребителите. Тези форми включват популярните в момента хибридни документални филми, които представляват модел на нова медийна комуникация. Този фокусиран върху реалността продукт на съвременното информационно общество все още няма ясно разбиране като хибриден феномен, който, за да отрази видимия, обективен, физически свят, използва инструментите на виртуалния, необективен свят – интернет и компютърните системи за виртуална реалност.

Хибридните филми се създават чрез интегриране и преодоляване на границите на две кинематографични движения: Ж. Мелиес (пълнометражен филм) и братя Люмиер (нехудожествен филм). Благодарение на техния разцвет, който до голяма степен се дължи на дигиталната и технологичната еволюция, режисьорите разшириха репертоара си от техники, инструменти, методи и естеството на материала

си, което доведе до появата на жанрове като мокументари, документална фантастика, документална драма и други.

Своите тези и разсъждения докторантката прави на базата на задълбочени анализи на филми както от класическия период, така и от съвременни автори на европейското, световното и българското кино. Предложената филмография - 115 филма, дава ясна представа за задълбоченото проучване на темата не само в теоретичен аспект, но и в нейното практическо приложение.

Научни приноси на дисертационния труд.

Предложени са 8 научни приноса, които дават ясна представа за намеренията и търсенията на авторката и очертават ясно параметрите на научното изследване.

Оценка на автореферата.

Авторефератът отразява вярно структурата и съдържанието на труда и акцентира върху най-важните моменти, резултати и изводи от изследванията. Оформен съгласно стандартите в обем от 54 страници, с включени приноси и списък с публикации, свързани с темата на дисертацията.

Заклучение.

Трудът притежава висока степен на оригиналност, задълбоченост и допринася за обогатяване и допълване на теоретичните трудове в областта на документалното кино. Постигнатите резултати и направените изводи свидетелстват за: зрялост на научното мислене, умело боравене с теоретичен и емпиричен материал, и реален принос към развитието на темата. Това ми дава основание да гласувам с ДА за присъждането на ОНС „доктор“ на Биляна Борисова Николова.

29.12.2025

доц. д-р Клавдия Камбурова

София